

Sivistyneesti humalassa – suomalainen viinapää vuonna 2000

MATTI KORTTEINEN – MARKO ELOVAINIO

Johdanto – kysymys suomalaisesta viinapäätästä

Suomessa käytyä alkoholipoliittista keskustelua ja viinatutkimusta on jäsentänyt kansallista juomatapaa tai ns. suomalaista viinapäätä koskeva keskustelu. Tämä keskustelu lähti aikoinaan liikkeelle Veli Verkon tutkimuksista, joiden nojalla Verko päätteli suomalaisilla olevan geneettinen, väkivaltaisuuteen taipuva reaktio-ominaisuus alkoholiin, mutta sittemmin modernissa alkoholitutkimuksessa on otaksuttu, että alkoholin käyttöä koskeviin mielikuviin ja niihin liittyviin käyttäytymismalleihin liittyisi ennen muuta sosiaali- ja kulttuurihistoriallisia rakenteita (ks. esim. Sulkunen 1980; Falk & Sulkunen 1980; Alasuutari 1992). Tarkimmin tätä ”suomalaista humalaa” koskevan käsityskannan modernin version – sen siihen liittyvän keskeisen käsitteellisen ongelman – on esittänyt suomalaisen alkoholitutkimuksen pitkäaikainen vaikuttaja Klaus Mäkelä juhlakirjassaan ”Valtio, väkijuomat ja kulttuuri” (1999).

”Eri maiden juomatavoissa on suuria eroja, ja alkoholinkäytön kulttuuriset erikoispiirteet elävät sitkeästi yli suurtenkin rakennemuutosten. Nämä erityispiirteet näyttävät olevan osa sitä etnisen ominaislaadun ydintä, joka muokkaantuu perheen ja pienryhmien vuorovaikutuksessa. – Alkoholin käyttö on rakenteellisesti pinnallinen mutta kulttuurisesti syvä ilmiö” (Mäkelä 1999, 76).

”Suomalainen juomatapa ei ole erillisasia, jota voisi korjata valtiollisella valituksella, vaan osa suomalaisten tapaa suhtautua itseensä ja toisiinsa. Kulutustasoa on suhteellisen helppo säädellä val-

tiollisella politiikalla. Juomisen tapa sitä vastoin on pääosin valtiollisen ohjailun ulottumattomissa” (Mäkelä 1999, 76). Vaikka juomatapamme ovat muuttuneet ja muuttuvat yhä, ”suomalaisten juomatapojen ydin on säilynyt ennallaan” (Mäkelä 1999, 76).

Vaikka ”Helsingin maksakirroosikuolleisuus tästä nykyä on korkeampi kuin Ranskan. – kerta-käyttöön liittyvät konfliktit ja haitat ovat meillä yhä edelleen merkittävin alkoholiongelman” (Mäkelä 1999, 75). ”Lainaan Juha Partasen kiteytystä: KOM-teatterin *Kullervossa* yksinäinen orja riehuu. Jos vielä lisäämme neljännen termin, tavoitamme jo aika paljon suomalaisuudesta: yksinäinen orja riehuu humalassa” (Mäkelä 1999, 87).

”Ei suinkaan ole niin, että sosiaalisesti eristyneet ja siinä merkityksessä yksinäiset joisivat paljon tai rajusti: yksinäisyys sanan tässä merkityksessä päinvastoin raitistaa. Mutta suomalainen yksinäisyys ei olekaan sosiaalisten suhteiden puutetta, se on sosiaalisten suhteiden kvaliteetin yksi puoli. Suomalainen yksinäisyys on itsellisyyttä, joka vastakaisesta näkökulmasta on toisen intimitettiin kunnioittamista. Orjuus, siis alistettuus ja siihen liittyvä kaunaisuus, ja riehunna, siis lannistumattomuus, ovat samalla tavoin ihmisten välisiä suhteita tai niiden ominaisuuksia. Humala, poikkeustajunta, jäsentää näitä kulttuurisesti annettuja suhteita uudella tavalla. Esimerkiksi suomalaisen yksinäisyyden ja suomalaisen viinapään yhteys on kulttuurinen: juominen on Suomessa kulttuurisesti tarjolla oleva tapa ylittää oma itsellisyytensä” (Mäkelä 1999, 88).

Kansallisen juomatavan sisältöä koskevassa luonnehdinnassa on syytä erottaa kaksi eri asiaa. On yksi asia sanoa, että itsellisyyttä korostavassa kulttuurissa humala on keino ylittää oman itsellisyytensä rajat. On toinen asia väittää, että kansalliseen juomatapaan kuuluvat raju, humalahakui-

Kiitämme Heli Mustosta ja Matti Virtasta monista arvokkaista huomautuksista analyysin suorittamisessa ja tulosten tulkinnassa.

nen kertajuominen ja siihen liittyvä riehunta. Jo teemoihin liittyvä argumentaatio on Mäkelällä erilaista: edellisen perusteina puhutaan ”itsellisyydestä”, kun taas jälkimmäisen osalta viitataan ”alistettuuteen” ja ”kaunaisuuteen”. Vaikka kysymys on selvästi eri asioista, kummankin perusteiksi viitataan ”etnisen ominaisuuden ytimeen” ja tätä kautta johonkin ”perheiden ja pienryhmien vuorovaikutuksessa”.

On mahdollista arvostella ja kysyä, eikö nämä kaksi asiaa pitäisi erottaa toisistaan. Ellei oletta, että koko kulttuuria – sen perheiden ja pienryhmien vuorovaikutusta – leimaavat alistettuus ja kaunaisuus, näitä on vaikea pitää koko kansallista kulttuuria koskevin luonnehdintoina. Ainakin on mahdollista kysyä, eikö ole niin, että kokemukset ”alistettuudesta ja kaunaisuudesta” viittaavat silkan itsellisyyden sijasta pikemminkin johonkin sellaiseen, joka kansallisuuden sijasta tai ohella viittaa asemaan ja joka vaihtelee sen mukaan. Tältä osin moderni versio suomalaisesta viinapäästä on epäselvä, mutta onneksi kuitenkin sellaisella tavalla, jota on mahdollista selvittää sekä käsitteellisesti että empiirisesti.

Näkökulma

Esitetylle kysymykselle – mistä tulevat ”alistettuus, kaunaisuus ja riehunta”, kun ne eivät itsestään selvästi liity itsellisyyteen – on mahdollista esittää kolme erilaista, toisiaan täydentävää tulkintaa. Ensimmäisen on tyylikkäämminkin esittänyt Matti Virtanen vaikutusvaltaisessa teoksessaan ”Änkyrä, tuiske, huppeli – muuttuva suomalainen humala” (1982). Tämä ajattelutapa tulee lähimmäksi Klaus Mäkelän luonnehdintaa ”etnisyyden erityislaadusta tai ytimeestä” (vrt. edellä).

Tulkinta 1

”Mikä suomalaisesta humalasta on tehnyt niin erikoisen? Sen räyhäävä ja väkivaltainen luonne. Vanhinta suomalaisuuden ainesta, viinapään ydintä, on siten *uhma*. Uhmaa tarvitsee alistettu ja voimaton ihminen. Suomalainen on perinteisesti hakenut pullosta voimaa eikä niinkään yhteisyyttä ja vapautta. Tämä näkyy juomien nimistäkin. Suomalainen juo Karhua, Leijonaa ja Koskenkorpaa – eikä Lammasta, Pupua tai Puronreunaa” (Virtanen 1982, 14).

Mistä tämä uhma tulee? Virtanen viittaa – Matti Viikarin avulla – suomalaisten ja erityisesti suo-

malaisen talonpoikaiston historiaan ja luo tätä kautta näkökulman, jossa kauniilla tavalla yhdistyvät kummatkin edellä esitellyt piirteet, itsellisyyden kulttuurinen korostus ja alistettuus ja uhma. ”Suomalaisuuden historia on alistetun kansan historia, mutta erikoisella tavalla. Meidät on alistettu kansana, alistajat ovat olleet tuontitavaraa. Ensin tulivat ruotsalaiset, sitten venäläiset. Itenäisiä olemme olleet 65 vuotta, alistettuja 900” (Virtanen 1982, 14).

”Suomalainen uhma on ‘saattanut syntyä 1600-luvun vaikeina aikoina, jolloin suomalainen talonpoika ei kamppailut pelkästään epäystävällisen luonnon kanssa vaan oli herrojen riepotelavana milloin verojen, milloin sotaväenottojen vuoksi ... Talonpoikaa ei ikinä kuitenkaan nujerrettu niin täydellisesti, että hänellä ei olisi ollut mahdollisuutta herroja kohtaan tuntemaansa uhmaan. Tässä suhteessa suomalainen talonpoika poikkeaa varsinaisen feodalismien alueella eläneistä talonpojista. Täten tulkittuna juomisen uhmakkuus oli paitsi korvike todelliselle taistelulle, myös jokapäiväisen elämän herrojen vastaisen taistelun jatke, joka saattoi saada poliittisesti näkyviä ilmenemismuotoja esimerkiksi tappeluissa kirkonmäellä ja muissa virkavallan häirintäyrityksissä’ (Matti Viikari)” (sit. Virtanen 1982, 14).

Tämä kulttuurinen perinne säilyi talonpoikaiston myötä maassamme harvinaisen pitkään siirtymään kaupunkien vasta muutaman viime vuosikymmenen kuluessa, Virtanen jatkaa (1982, 15): ”Tällä vuosisadalla uhmainen viinapää on keikkunut lähinnä työläisen ja pienviljelijän hartioilla. Mutta 1950- ja 60-luvun yhteiskunnallinen murros on lakaisut pienviljelijät kaupunkien, kouluttanut nuoret ikäluokat valkokaulusammatteihin ja suurkaupunkien lähiöihin. Perussuomalainen ei enää ole rasvanahkainen duunari tai savolainen pienviljelijä, vaan pikkudatsunilla ajava merkonomi.” Näin on – siis tämän ajattelutavan mukaan – ymmärrettävää, kuinka tästä uudestakin perussuomalaisesta viimeistään sen kolmannen ryypyn jälkeen kuoriutuu esiin se perisuomalainen, joka humalassa purkaa latenttia alistettuuden tunnettaan.

Pasi Falk ja Pekka Sulkunen ovat tärkeässä artikkelissaan (1980) esittäneet, millä tavalla tämän voi ymmärtää tapahtuvan. He esittävät elokuvaaineistonsa nojalla teorian siitä, että suomalaisen miehen humalaan liittyy myyttisiä rakenteita, joilla on oma historiallinen perustansa yhteiskunnallisten suhteiden kehityksessä, pienviljelyperustai-

sen tuotantomuodon murentumisessa. Voisi siis tiivistää ja sanoa, että Virtasen kolmannen ryypyn perisuomalainen siirtyy humalassa sellaiseen sosiaaliseen merkitysmaailmaan, joka rakentuu Falkin ja Sulkusen kuvaamista mytologisista rakenneseistä.

Tältä perustalta syntyvä ajattelutapa ainakin yhdistää itsellisyyden, rajun kertaryypäämisen ja riehunnan historiateoreettiseen kulttuuriseen tulkintaan tavalla, joka soveltuu selittämään kansallisen juomatavan nimenomaan kansallisia erityispiirteitä (erotukseksi esimerkiksi sosioekonomisten ryhmien välisistä).

Tulkinta 2

Ajattelutavan pitävyyttä on kuitenkin mahdollista arvostella. Matti Virtasen mainittu teos tarjoaa tällekin hyvän perustan. Siinä itse asiassa muotoillaan perusta toiselle, edellistä täydentävälle ajattelutavalle. Virtasen (1982, 15–16) mukaan ”(k)eskiluokkaistuminen, lukeneisuus, autoritaarisen vallankäytön mureneminen ovat kaventaaneet suomalaista uhmakkuutta, ja humalakin on muuttumassa säyseämmäksi”. Tämä ajattelutapa ylittää edellä kuvatun historiateorian rajat siltä osin, että siihen sisältyy ajatus kulttuurisen perimän ja nykyisten olojen välisistä suhteista. Modernin kulttuuritutkimuksen käsittein olisi mahdollista sanoa, että perustana on tässä ajatus erilaisten yhteiskunnallisten ja/tai kulttuuristen muotojen homologioista, rakenneyhtäläisyyksistä, taikka niiden puuttumisesta.

”1800-luvun loppua kohti tullessa ja suomenkielisen kulttuurin kehittyessä varakkaimmista talonpojista alkoi tulla säätyläisten veroisia, mutta silloin olikin jo teollisuustyöväestö ottamassa vastaan vuosisataisen uhmakkaisen suomalaisen perinnön. ’Kaikella kunnioituksella vanhan työväenliikkeen aktiivien ja rivimiesten työtä kohtaan voidaan myös ohimennen huomauttaa, että suomalainen teollisuusproletariaatti oli käyttäytymiseltään ehkä herravivahaisempaa ja samalla oikukaampaa kuin monien muiden maiden työväestö’ (Matti Viikari)” (Virtanen 1982, 14).

Ajatuksena tässä on, että juuriltaan talonpoikainen uhmakkuus löysi uuden yhteiskunnallisen kiinnityskohtansa ja kasvualustansa teollisen työväestön elinoloista, joissa vieraaksi ja epäoikeudenmukaiseksi koettu valta vain muutti muotoaan. Monet tutkimukset suomalaisen työväestön työoloista ja kotielämästä näyttävät tukevan tällaista ajatusta: palkkatyösuhde ja siihen liittyvä

työnjohto-oikeus haastavat suorittavassa asemassa olevan tekijän itsellisyyttä (Kortteinen 1992); toisaalla perherakenteen sisäiset muutokset näyttävät uhkaavan perinteistä miehistä itsellisyyttä (Kortteinen 1982). ”Suomalaisen humala on siten suuntautunut vierasta, epäoikeudenmukaista ja kahlehtivaa valtaa vastaan. Mutta ’valta’ on harvoin ollut läsnä juomistilanteessa. Siksi sijaiskärsijän roolin on helposti saanut kanssaihminen, vaimo tai ryppykaveri” (Virtanen 1982, 15).

Samalta perustalta voisi myös jäsentää mahdollista kulttuurista muutosta. Jos/kun kuvattu rakenneyhtäläisyys kulttuurisen perimän ja uusien olojen välillä puuttuu, kulttuurisella perimällä – esimerkiksi Falkin ja Sulkusen (1980) mytologisilla rakenteilla – ei ole kunnollista uutta kiinnitysmisalustaa yhteiskunnallisissa suhteissa, ja tulos on, että nämä rakenteet alkavat menettää voimaansa ja merkitystään. Ketä vastaan riehua, jos oma elämä jäsenyyteen niin, että kokee olevansa ensisijaisesti itse siitä vastuussa, so. ilman että voisi muita syyttää? Tämä ajattelutapa johtaa Virtasen tavoin oletamaan, että suomalainen humala olisi kesyyntymässä niin, että muutos etenee sosioekonomisen asteikon ja koulutusportaiden ylemmiltä, itsellisemmiltä askelmilta kohti alempia. Tämän ajattelutavan mukaan olisi myös mahdollista, että se, mitä edellä on kutsuttu ”suomalaiseksi viinapääksi” tai ”suomalaiseksi humalaksi”, ei enää luonnehtisi koko kansakuntaa vaan sen alisteisessa, suorittavassa asemassa työskenteleviä osia.

Tulkinta 3

On kolmaskin ajattelutapa, joka asettaa ”suomalaisen viinapään” vielä isommin kyseenalaiseksi kuin edellä kuvattu tulkinta. Suomessa tehtyjä henkirikoksia koskevan uudemman tutkimuksen valossa näyttää siltä, että henkirikokset liittyvät hyvin alhaisessa asemassa elävien ihmisten humalaiseen riehuntaan. On kyseenalaista, missä määrin edellä kuvattu ajatus kulttuurisesta homologiasta riittää tällaisen selittämiseksi.

Uudempi syrjäytymistä koskeva tutkimus (Kortteinen & Tuomikoski 1998) on tuottanut tuloksen, joka korostaa luottamukseen perustuvien sosiaalisten suhteiden keskeistä merkitystä ihmisten selviytymisessä.

Pitkäaikaistyöttömiä koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että kyky luottaa toisiin ihmisiin ja erityisesti siihen, että ihmisten välisissä suhteissa vaikuttavat muukin kuin laskelmointi ja raha, on voimakkaasti yhteydessä työttömien selviytymi-

seen (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 102): ”– korkea luottamus liittyy kokemuksiin sellaisesta yhteisöllisestä elämästä, jossa ihmiset käyttäytyvät suhteessa toisiinsa ennakoitavissa olevalla tavalla yhteisten arvojen mukaisesti. Mitä suurempaa on epäluottamus, sitä vähemmän uskoo tällaisten yhteisten arvojen sosiaaliseen merkitykseen. – – Muuttujan korkea arvo – suuri epäluottamus – kuvaa tilannetta, jossa vastaaja on menettänyt uskonsa siihen, että ihmissuhteissa vaikuttaa muu kuin laskelmointi ja raha. Laskelmoinnin siis koetaan läpitunkevan kaiken sosiaalisen elämän.” Kun epäluottamus – tällä tavalla tulkittuna – liittyy irtoamiseen luottamuksellisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, ilmiötä voitaneen kutsua myös sisäistyneeksi sosiaalisesti disintegraatioksi. Yhtä kaikki, empiiristen analyysien nojalla se on yhteydessä erilaisiin aikuisen elämän vaikeuksiin (nälkään, työttömyyteen, aviolliseen epäsopuun ym.) ja todennäköisesti kehittyä niiden myötä.

Tällainen sisäistynyt kyvyttömyys luottaa siihen, että ihmisten välisiä suhteita jäsentävillä moraalilla säännöillä on velvoittavaa merkitystä, on yhteydessä toisiin ihmisiin kohdistuviin, kyynisesti hostiileihin asenteisiin, joiden voi humalassa helposti olettaa purkautuvan toiminnaksi. On siis mahdollista olettaa, että heikossa asemassa elävien ihmisten väkivaltainen humalainen riehuminen ei niinkään liity heidän luokka-asemaansa vaan on paljon spesifisempi ilmiö: se liittyy – näin on ainakin mahdollista olettaa – ennen muuta tällaisen sisäistymän humalaiseen purkautumiseen.

On tärkeää havaita, että kysymys on eri asiasta kuin siinä, mitä aiemmin edellä on esitetty. Kun puhutaan talonpoikaisen juomatavan siirtymisestä työväenluokkaiseen oloihin, ajatellaan sellaista sosiaalista järjestystä, jossa subjektit ovat sosialistuneet normaalisti ja jossa vanha kulttuuriin perimä vain soveltuu hyvin uusien yhteiskunnallisten olojen alisteisiin positioihin. Tässä tapauksessa sen sijaan puhutaan sellaisista subjekteista, jotka ovat siinä määrin raskaasti joutuneet elämän polkemiksi, että ne ovat menettäneet uskonsa ja luottamuksensa siihen, että moraalilla arvoilla on merkitystä, ja suhtautuvat vastavasti muihin. Jos humalainen riehunta ja erilaiset väkivallanteot liittyvät tällaiseen sosiaaliseen perustaan, kysymys ei enää lainkaan ole sellaisesta ilmiöstä, jota perustellusti voisi kutsua suomalaisiksi viinapääksi tai edes työväenluokkaiseksi humalaksi. Tässä tapauksessa on pikemminkin kysymys sosiaalisen elämän patologisista muodoista.

Aiemman tutkimuksen nojalla tiedämme, että tällainen sisäistynyt sosiaalinen disintegraatio vaihtelee sosioekonomisen aseman mukaan siten, että se on sitä yleisempää, mitä alemmaksi mennään (Kortteinen & Tuomikoski 1998). Ilmiötä kuitenkin esiintyy myös sosioekonomisen portaiton muilla askelmilla. Toistaiseksi on aidosti epävarmaa, miltä perustalta tällainen sosiaalinen epäluottamus ja/tai vihamielisyys syntyy (Kivimäki & al., ilmestyy). On näyttöä siitä, että sen synty liittyy varhaiseen lapsuuteen ja että kerran synnyttyään ajattelu- tai suhtautumistapa on varsin vakaa (Kivimäki & al., ilmestyy). Tällaiset ihmiset voivat selvitä elämässä hyvinkin, mutta kestävät muita heikommin aikuisen elämän erilaisia kriisejä (työperäistä rasitusta, työttömyyttä ja muuta). Tätä kautta rakenne on yhteydessä pitkäkestoiseen syrjäytymiseen. Samasta syystä tältä perustalta syntyvä humalainen epäjärjestys ei vaihtelee sosioekonomisen aseman vaan nimenomaisesti sosiaalisen epäluottamuksen mukaan.¹

Yhteenveto

Esitetyt tulokset on mahdollista karkeasti tiivistää kolmeksi erilaiseksi oletukseksi. Ensimmäisen oletuksen mukaan raju, humalahakuinen juominen ja siihen liittyvä sosiaalinen epäjärjestys ovat osa kansallista juomatapaa² eivätkä olennaisesti vaihtelee sosioekonomisten tai muiden jakojen mukaan (oletus 1). Toisen oletuksen mukaan kysymys on menneestä, talonpoikaisesta juomatavasta, joka on moderneissa oloissa säilynyt ennen muuta työväenluokkaisissa, alisteisissa oloissa,

¹Sosiologisesta näkökulmasta ilmiötä voi kutsua ”sosiaalisesti disintegroituneisuudeksi” ja psykologisesta näkökulmasta ”kyyniseksi hostiilisuudeksi”. Jos tarkastelee muuttujan varsinaista sisältöä, se mittaa toisiin ihmisiin kohdistuvaa epäluottamusta. Tästä johtuen muuttujaa seuraavassa kutsutaan yksinkertaisuuden vuoksi nimenomaan epäluottamukseksi. Muiden rinnakkaiskäsitteiden käyttö viittaa kyseisiin teoreettisiin näkökulmiin sen tulkinnassa.

²Kansainvälisten vertailujen puuttuessa on tässä mahdotonta väittää mitään siitä, onko kysymys siinä mielessä kansallisesta piirteestä, että ilmiö esiintyy vain ja ainoastaan täällä ja että tämä kansakunta eroaisi muista kansakunnista nimenomaan tämän piirteen nojalla. Tämä ei tässä olekaan ajatuksena. Tässä ”kansallisesta” puhutaan eri merkityksessä: jos esimerkiksi humalahakuinen juominen ja sosiaalinen epäjärjestys ovat tässä kansakunnassa yleisiä käyttäytymispiirteitä eivätkä selity mistään sosiaalisista jaoista, se on käsitteen tässä mielessä kansallisesti yleinen piirre eikä jonkin sosioekonomisen tai muun ryhmän ominaisuus tai käyttäytymistapa.

joista se saa käyttövoimaa ja pontta (oletus 2). Kolmannen mukaan kyse ei ole kansallisesta juomatavasta vaan sisäistyneestä sosiaalisesta epäluottamuksesta, joka ilmenee kantajassaan ympäristöön kohdistuvina vihamielisinä tulkintoina, jotka humalassa purkautuvat (oletus 3). Kysymys kansallisesta viinapästä täsmentyy tätä kautta kysymykseksi siitä, millä tavalla ja missä määrin raju, humalahakuinen juominen ja siihen liittyvä erilainen sosiaalinen epäjärjestys vaihtelevat. Tätä kysymystä on mahdollista tarkastella empiirisesti.

Analyyysi

Seuraavassa esitettävä empiirinen tarkastelu perustuu vuoden 2000 juomatapatutkimukseen (ks. Metso & al. 2002). Juomatapatutkimuksen lomakkeella mitataan erikseen humalahakuista juomista ja alkoholin käyttöön liittyvää sosiaalista epäjärjestystä.³ Seuraavassa tarkastellaan logististen regressioanalyysien keinoin näiden seikkojen yhteyttä ikään, sosioekonomiseen asemaan ja sosiaaliseen epäluottamukseen. Kaikki analyysit tehdään erikseen kummallakin sukupuolella. Tulokset ilmaistaan vedonlyöntisuhteina (OR) ja 95 %:n luottamusväleinä (lv).⁴

Humalahakuinen juominen

Alkoholin humalahakuista kulutusta mitattiin

juomatapatutkimuksessa kysymyksellä ”Kuinka usein käytätte alkoholia niin että se tuntuu oikein toden teolla?”. Humalahakuista juomista on mitattu jo vuodesta 1968 lähtien (Metso & al. 2002, 21), ja se kuvaa aiempien tutkimusten mukaan rankinta humalaa. Vastausvaihtoehdot luokitettiin viiteen luokkaan: ”ainakin kerran viikossa”, ”ainakin kerran kuukaudessa”, ”ainakin kerran vuodessa”, ”harvemmin”, ”ei koskaan”. Yhdeksän prosenttia vastaajista oli raittiita siinä mielessä, ettei ollut juonut edes puolta annosta mitään alkoholijuomaa viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Lopuista enemmistö (65 %) juo itsensä niin humalaan, että se tuntuu, ainakin kerran pari vuodessa, noin puolet (47 %) 3–4 kertaa vuodessa ja reilu neljännes vähintään kerran kuukaudessa.

Noin kolmannes miehistä (31 %; alle 42-vuotiaista miehistä 39 %) juo itsensä vähintään kerran kuukaudessa niin humalaan, että se todella tuntuu, eikä tämä ole yhteydessä yhteenkään käytettyyn taustatekijään. Sosioekonominen asema ei siis selitä humalahakuisuutta: työväenluokkaiset miesvastaajat eivät juo itseään sen useammin tosihumalaan kuin muutkaan. Myöskään sosiaalinen epäluottamus ei selitä humalajuomisen useutta. Se, että humalahakuisuus on tällä tavoin yleistä asemasta ja elämänkohtalosta riippumatta, tukee näkemystä, jonka mukaan kysymys on nimenomaan kansallisesta juomatavasta. Ainoa ti-

³Juomatapatutkimusta varten poimittiin 2 500 henkilön yksinkertainen satunnaisotos väestökisteristä. Kohdejoukkona olivat 15–69-vuotiaat suomalaiset. Tutkimusaineisto kerättiin tietokoneavusteisilla henkilökohtaisilla haastatteluilta. Yhteensä 1 932 (78 %) vastasi (945 miestä ja 987 naista). Vastanneiden keski-ikä oli 42,2 vuotta.

⁴Ennen tulosten esittämistä on syytä lyhyesti tehdä kaksi selittäviä muuttujia koskevaa täsmennystä. Sosioekonominen asema luokiteltiin ammattikoulutuksen mukaan. Analyysissa verrattiin muihin niitä vastaajia, joilla ei ollut lainkaan ammatillista koulutusta. Tämä luokitus osoittautui voimakkaimmaksi jakajaksi. Vastanneista 506 (26 %) oli vailla ammatillista koulutusta (238 miestä ja 268 naista).

Sosiaalisen epäluottamuksen (kynnisen hostiliteetin) mittaamiseen käytettiin 8-osioista Cynical Distrust Scale -mittaria (Greenglass & Julkunen 1989), joka on alun perin rakennettu Cook-Medley Hostility Scale -mittarista (Cook & Medley 1954). Mittari koostuu kahdeksasta osasta. Vastaajilta tiedusteltiin, mitä mieltä he ovat seuraavista väitteistä:

– Olen sitä mieltä, että useimmat ihmiset ovat valmiita valehtelemaan oman etunsa vuoksi.

– Useimmat ihmiset ovat rehellisiä ja kunniallisia pääasiassa kiinni joutumisen pelosta.

– Useimmat ihmiset ovat etuja saavuttaakseen valmiita käyttämään epärehellisiäkin keinoja, elleivät rehelliset auta.

– Mietin usein, mitkä voivat olla ne todelliset syyt, jotka saavat toiset tekemään jotain hyväkseni.

– Kukaan ei välitä paljoakaan siitä, mitä toiselle tapahtuu.

– On paras olla luottamatta kehenkään.

– Useimmat ihmiset hankkivat ystäviä siksi, että näistä on todennäköisesti hyötyä.

– Useimmat ihmiset eivät oikeastaan haluaisi nähdä vaivaa auttaakseen toisia.

Tässä – kuten Greenglassin ja Julkusen (1989) tutkimuksessa – aluperäiset vastausvaihtoehdot kyllä ja ei muutettiin Likert-tyyppiseksi asteikoksi (1 = täysin samaa mieltä, 2 = melkein samaa mieltä, 3 = melkein eri mieltä, 4 = täysin eri mieltä). Tämänkaltaiset vastausvaihtoehdot antavat suuremmalla todennäköisyydellä normaalisti jakautuneen varianssin. (Kivimäki & al., il-mesty.) Mittarin sisäinen homogeenisuus oli hyvä (Cronbachin alfa 0.82).

Logistisia regressioanalyysieja varten mittarista muodostettiin ensin summamuuttuja, joka jaettiin edelleen kahteen luokkaan mediaanin kohdalla. Näin luokitellen vastaajista 929 luokiteltiin korkeampaan epäluottamusluokkaan (523 miestä ja 406 naista).

Taulukko 1. Sosioekonomisen aseman ja sosiaalisen epäluottamuksen yhteys humalajuomisen useuteen, itseen kohdistuviin vahingontekoihin ja sosiaaliseen epäjärjestykseen miehillä ja naisilla: Odds Ratio (95 %:n luottamusväli). Mallit¹ on vakioitu iällä

	Humalajuomisen useus		Itseen kohdistunut vahingonteko		Sosiaalinen epäjärjestys	
	miehet	naiset	miehet	naiset	miehet	naiset
Ammatillista koulutusta ei vs on	0,97 (0,96–1,03)	2,50*** (1,55–4,12)	1,11 (0,79–1,56)	2,45*** (1,60–3,43)	1,64* (1,10–2,45)	2,35*** (1,50–3,70)
Sosiaalinen epäluottamus korkea vs matala	0,75 (0,55–1,02)	1,60 (0,98–2,63)	0,92 (0,69–1,24)	0,97 (0,71–1,33)	1,13 (0,79–1,61)	1,32 (0,85–2,04)

¹ Mallin selittäjät ovat siis ammatillinen koulutus (ei vs on) ja sosiaalinen epäluottamus (korkea vs matala). Samaan malliin sisällytettyinä muuttujat toimivat toisensa vakioiden. Sama koskee kaikkia tässä artikkelissa esitettyjä regressioanalyyssejä.
* melkein merkitsevä
*** erittäin merkitsevä

lastollisesti erittäin merkitsevä säännönmukaisuus, jonka analyysi nostaa esille, liittyy ikään: on kuin kaikki joisivat humalahakuisesti, mutta kun ikää karttuu, juominen rauhoittuu.

Sukupuolten erot ovat tältä osin kuitenkin selviä. Vain yhdeksän prosenttia naisista (14 % alle 42-vuotiaista naisista) juo itsensä vähintään kerran kuukaudessa niin humalaan, että se todella tuntuu. Lisäksi humalajuomisen useus on yhteydessä vastaajan sosioekonomiseen asemaan: vailla ammattikoulutusta olevat naiset juovat selvästi humalahakuisemmin kuin muut (51 % 3–4 kertaa vuodessa). Naiset siis ovat miehiin verrattuna pienjuojia, ja vain alhaisessa sosioekonomisessa asemassa olevat, kouluttamattomat naiset poikkeavat tästä kaavasta. (Ks. taulukko 1.)

Sosiaalinen epäjärjestys

Alkoholin käyttöön liittyvää sosiaalista epäjärjestyttä mitattiin kysymyksellä ”Kuinka usein viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana alkoholin käyttöönne yhteydessä olette joutunut riitaan jonkun kanssa, käsikähmään tai tappeluun, tapaturmaan tai loukkaantunut, olette kadottanut rahaa, arvoesineitä tms., vaatteita tai tavaroita on vahingoittunut, olette ajanut autoa alkoholin vaikutuksen alaisena, olette jälkepäin katunut joi-tain puheitanne tai tekojanne?”. Vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: ”ei koskaan”, ”yksi tai kaksi kertaa”, ”kolme kertaa tai useammin”.

Vastauksissa korostui katumus: 30 prosenttia vastaajista oli jälkikäteen katunut humalajuomis-

taan tai jotain siihen liittynyttä. Riitaan oli joutunut vähintään kerran tai kahdesti 19 prosenttia vastaajista, neljä prosenttia useammin kuin kahdesti. Muiden vaihtoehtojen kohdalla prosentiosuudet jäivät varsin alhaisiksi vaihdellen kolmen ja seitsemän prosentin välillä. Faktoriansalyysissa nämä osiot jakautuivat kahdelle faktorille, joista ensimmäinen kuvasi lähinnä itseen kohdistuvia ongelmia ja toinen sosiaalista epäjärjestyttä (riitoja, käsikähmää, rattijuoppoutta) (ks. taulukko 2). Tällä tavoin yhdisteltynä sosiaalista epäjärjestyttä oli ollut tuottamassa vähintään kerran 20 prosenttia ja vähintään kerran oli itselle aiheuttanut vahinkoja 32 prosenttia vastaajista.

Logistiset regressioanalyysit⁵ osoittivat, että sosioekonomisella asemalla on miesten kohdalla selvä yhteys siihen, missä määrin humalajuomiseen liittyy sosiaalista epäjärjestyttä. Siis vailla ammattikoulutusta olevat – ja siis tässä mielessä työväenluokkaiset – miehet juovat itsensä yhtä usein tosi-humalaan kuin muutkin, mutta tämä humala on luonteeltaan väkivaltaisempi ja rajumpi ainakin sikäli, että tällaiset vastaajat päätyivät riitelemään tai tappelemaan muiden kanssa muita selvästi useammin. Naisten kohdalla tulos oli sama sillä tarkennuksella, että vailla ammattikoulutusta ole-

⁵Koska näissä analyyseissa on kysymys suomalaisen humalaan liittyvästä sosiaalisesta epäjärjestyksestä, otosjoukko rajattiin tässä koskemaan vain niitä, jotka juovat itsensä humalaan ”niin että se todella tuntuu” vähintään kerran kaksi vuodessa.

vat naiset päätyvät myös vahingoittamaan itseään humalassa muita useammin. (Ks. taulukko 1.)

Erityisen huomionarvoista edellä esitetyissä analyyseissa on se, että sosiaalinen epäluottamus ei niissä – oletusten vastaisesti – osoittaudu sosiaalisen epäjärjestyksen tai vahingontekojen selittäjäksi. Epäjärjestyksen muotojen tarkempi erittely kuitenkin täsmentää tätä tulosta tärkeällä tavalla. Sosiaalinen epäluottamus ei nouse merkitseväksi muuttujaksi, jos kaikki epäjärjestyksen muodot lasketaan yhteen ja selitetään summamuuttujaa. Jos sen sijaan tarkastellaan epäjärjestyksen äärimmäisiä muotoja, käsikähmää ja rattijuoppoutta, ja pelkästään miehiä, yhteisvaihtelu on merkitsevää. Voimakkain on yhteys käsikähmän, siis suoranaisen fyysisen väkivallan kanssa (ks. taulukko 3). Tämän analyysin valossa näyttää siis siltä, että suomalaiset juovat humalahakuisesti ja joskus myös riitelevät keskenään humalassa – työväenluokkaiset ihmiset enemmän ja rajummin kuin muut, mutta sosiaalista epäluottamusta tuntevien miesten kohdalla nämä riidat saavat muita useammin äärimmäisiä, fyysisiä muotoja.

Humalahakuisen juomisen ja sosiaalisen epäjärjestyksen yhdysvaikutukset

Kaikki suoritettut analyysit tarkistettiin selvittämällä erikseen kysymystä sosioekonomisen aseman, humalajuomisen ja sosiaalisen epäjärjestyksen yhdysvaikutuksista. Kun sosioekonominen asema ei selitä humalajuomista vaan sosiaalista epäjärjестystä, ei myöskään ole niin, että sosioekonominen asema selittäisi humalajuomisen kautta sosiaalista epäjärjестystä. Humalajuomisen useus ei siis vaihtelee tämän analyysin valossa kuin sukupuolen ja iän mukaan, mutta vailla koulutusta olevat päätyvät humalassa vahingontekoihin ja sosiaaliseen epäjärjестykseen muita useammin. Tästä yleisestä säännöstä on vain yksi poikkeus. Vailla ammattikoulutusta olevien naisten kohdalla alhainen sosioekonominen asema selittää sekä humalajuomisen useutta että vanhingontekoja/sosiaalista epäjärjестystä.

Tulokset ja keskustelu

Suomalaista humalaa koskeva keskustelu tiivistettiin edellä kolmeksi erilaiseksi oletukseksi ja empiiristen tarkasteluiden tulokset voidaan nyt vastaavasti tiivistää kolmeksi, toisiaan täydentäväksi päätelmäksi seuraavasti:

Taulukko 2. Alkoholin käyttöön liittyvien ongelmien faktoriratkaisu, faktorilataukset (varimax)

Muuttujat	Itseen kohdistunut vahingonteko	Sosiaalinen epäjärjестysty
Vahingot	0,771	
Kadottaminen	0,718	
Katumus	0,687	
Tapaturmat	0,549	
Käsikähmä		0,829
Rattijuoppous		0,699
Riita		0,629

Taulukko 3. Sosioekonomisen aseman ja sosiaalisen epäluottamuksen yhteys humalaiseen käsikähmään ja tappeluun miehillä ja naisilla: Odds Ratio (95 %:n luottamusväli). Mallit on vakioitu iällä

	Käsikähmä tai tappelu	
	miehet	naiset
Ammatillista koulutusta ei vs on	2,41** (1,36–2,54)	3,07 (1,24–10,42)
Sosiaalinen epäluottamus korkea vs matala	2,17* (1,18–4,00)	1,92 (0,77–4,79)
* melkein merkitsevä		
** merkitsevä		

1) Kun sosioekonominen asema ei näytä selittävän humalahakuista juomista muutoin kuin naisten kohdalla ja siinä niin päin, että koulutetut naiset juovat vähemmän humalahakuisesti kuin muu väestö, tulokset näyttävät tukevan käsitystä kansallisesta juomatavasta ja sen humalahakuisuudesta (vrt. edellä oletus 1). On siis mahdollista puhua kansallisesta tai kansakuntaa yhdistävästä juomatavasta, mutta vain silloin, jos tällä tarkoitetaan miesten humalahakuisuutta. Vuoden 2000 juomatapatutkimuksen aineiston mukaan miehet jakavat humalahakuisen juomatavan (59 % vähintään 3–4 kertaa vuodessa) sosioekonomisesta asemasta riippumatta, naiset eivät (36 %). Naisten kohdalla sosioekonomisen aseman merkitys on suuri. Vain kouluttamattomat – kokonaan vailla ammattikoulutusta olevat – naiset muodostavat sellaisen ryhmän, jossa enemmistö (51 %) juo tässä mielessä humalahakuisesti. Satu Apon (2001) kuvausten mukaan naiset ovat kautta historian olleet pienjuojia. Jos naisten jakautumista tulkitsee tältä kannalta, näyttää siltä, että

koulutetut naiset tältä osin pikemminkin jatkavat naisten vanhaa juontiperinnettä ja että kouluttamattomilla, työväenluokkaisilla naisilla on omat tapansa.

2) Kun ammattikoulutuksen puute – ja tässä mielessä alhainen työväenluokkainen asema – selittää merkittävästi humalassa tuotettua sosiaalista epäjärjestyttä, riitelyä, tappelua ja riehumista, voi sanoa, että analyysi tältä osin sopii teoriaan suomalaisen humalan vähittäisestä kesyyntymisestä (vrt. edellä oletus 2). Humalajuomisen useus ei juuri vaihtelee sosioekonomisen aseman mukaan, mutta vailla ammattikoulutusta olevat eli työväenluokkaisissa asemassa toimivat ihmiset, sekä miehet että naiset, juovat muita useammin humalahakuisesti ja/tai ainakin käyttäytyvät humalassa rajummin kuin muut. Tässä sosioekonomisessa ryhmässä sukupuolten väliset erot ovat juomatavassa pienimmät, mikä selittyy ennen muuta tähän ryhmään lukeutuvien naisten poikkeavan rajusta juomatavasta. Yhtenäisen kansallisen juomatavan sijasta näiden havaintojen nojalla olisikin ehkä perusteita puhua juomatavan paitsi sukupuoli- myös luokkaperusteisesta eriytymisestä. Kun keskeinen jakolinja tältä osin on vailla ammattikoulutusta olevien ja muiden välillä, havainnot sopivat hyvin siihen teoriaan, jonka mukaan rajun ja väkivaltaisen suomalaisen humalan säilyminen edellyttää tuekseen alistettua yhteiskunnallista asemaa ja kesyyntyminen etenee sosioekonomisen asteikon ylemmiltä portailta alemmille (tai niin, että vailla ammattikoulutusta olevan väestön osuus kehityksen myötä supistuu).

3) Sosiaalinen epäluottamus – muuttuja, joka mittaa ennen muuta sosiaalistumisen tai sosiaalisen integraation häiriintyneisyyttä – ei analyysissa osoittautunut merkittäväksi juomatavan selittäjäksi (vrt. edellä oletus 3). Muuttujan avulla on mahdollista erotella ne ihmiset, jotka ovat – syystä tai toisesta – kasvamisensa myötä menettäneet uskonsa siihen, että kulttuurille ominaisilla moraalisisilla säännöillä on merkitystä. Usein tämä yhdistyy hyvin heikkoon yhteiskunnalliseen asemaan, ja sillä on yhteisvaihtelua pitkäaikaisen työttömyyden, köyhyyden, aviollisen epäsovun ja koetun nälän kanssa (Kortteinen & Tuomikoski 1998). Tämän analyysin valossa ainoa seikka, jossa tällaiset ihmiset juomatapojensa osalta eroavat muista, on humalajuomiseen liittyvän sosiaalisen epäjärjestyksen väkivaltaisuus, fyysinen luonne – ja tämäkin koskee vain miehiä. Tulos avaa näkökul-

man aiemmin tehtyihin havaintoihin siitä, millainen on tyypillinen suomalainen henkirikos. Samalla se viittaa vahvasti siihen, että kysymyksessä ei ole suomalaisen ”viinapään” tai ”humalan” yksi piirre, vaan pikemminkin sen patologinen muoto. Vaikuttaa siltä, että on olemassa kulttuurisesti kodifioitu, humalahakuisen juomisen malli, jonka tarjoamissa olosuhteissa tilanteet keskimääräistä useammin karkaavat väkivaltaisiksi sellaisten ihmisten toimesta, jotka ovat tyystin menettäneet uskonsa siihen, että täällä kukaan toisista välittää. Aiemmissa tutkimuksissa on osoitettu, että tällaiset ihmiset kestävät muuta väestöä heikommin esimerkiksi työperäistä rasitusta tai työttömyyttä; mm. sairastavuus on heidän keskuudessaan muuta väestöä suurempi (Kivimäki & al., ilmestyy). Tulokset olisi mahdollista tulkita sanomalla, että humalahakuista juomista suosiva kulttuuri on tälle väestöosalle työttömyyden kaltainen rasitustekijä, jota se kestää muita heikommin. Tässä tapauksessa tulokseksi kuitenkin sairastavuuden sijasta syntyy väkivaltaa.

Kokoavasti tulos on siis se, että kaikki esitetyt oletukset ovat omissa rajoissaan osuvia. On aivan ilmeisesti olemassa humalahakuinen kansallinen juomatapa, vailla ammattikoulutusta olevat juovat muita rajummin ja sosiaalista epäluottamusta tuntevat miehet ovat muita taipuvaisempia humalaiseen väkivaltaan.

Tällaiset päätelmät jäisivät kuitenkin vielä vajaksi. Edellä on tutkittu juomatavan eräitä piirteitä kiinnittäen huomiota erilaisten väestöryhmien välisiin eroihin. Olennaista on kuitenkin kiinnittää huomiota myös siihen, millä tasolla nämä erot ilmenevät. Riitaan ei juomisensa yhteydessä ole kertaakaan viimeksi kuluneen vuoden aikana joutunut 81 prosenttia vastaajista, 93 prosenttia ei ole tuottanut minkäänlaista vahinkoa itselleen, 94 prosenttia ei ole kadottanut mitään, 95 prosenttia ei ole ollut kertaakaan käsikähmässä tai tappelussa, 96 prosenttia ei ole loukkaantunut tapaturmaisesti. Siis sellainen suomalaista humalaa koskeva kuvaus, jossa ”yksinäinen orja riehuu humalassa” (Partanen), kuvaa osuvasti vuoden 2000 juomatapatutkimuksen mukaan hyvin pientä osaa väestöstä. Kaiken kaikkiaan suurin osa suomalaisten juomisesta etenee vuoden 2000 juomatapatutkimuksen mukaan sosiaalisesti järjestyneellä tavalla alusta loppuun. Osa ihmisistä humalassa riehuu ja toilailee, mutta he ovat niitä, jotka eivät osaa käyttäytyä (ja joilla on syynsä). Muut sen sijaan osaavat. On siis ikään kuin van-

ha humalahakuinen juomatapa hallitsisi alkoholin käyttöä, mutta ihmiset osaisivat käyttäytyä humalassakin. Juominen voi olla rankkaa, mutta kontrolli ei sosiaalisen järjestyksen osalta petä edes humalassa.

Erittelyn tuloksena syntynyt kokonaiskuva on tätä kautta kokonaisuudessaan varsin toisenlainen kuin se, mistä lähdettiin liikkeelle. Humalainen, yksinäinen riehuminen on paikantunut eri muodoissaan varsin pieniin osaryhmiin, joilla on aivan ilmeisesti omat osakulttuurinsa tai ongelmansa. Humala siis saattaa olla kansallisesti käypä tapa ylittää itsellisyden rajoja, mutta humalainen riehunta ei ole osa kansallista juomatapaa vaan pikemminkin heikon yhteiskunnallisen aseman ja/tai alistaisen ja murjotun elämänkohtalon erityinen ilmentymä.

Nyt joku voi epäillä prosentiosuuksia ja kysyä, mikä on sosiaalisen toivottavuuden merkitys niiden muotoutumisessa. Tällöin itse asiassa kysytään, missä määrin totuudenmukaisesti vastaajat raportoivat humalaisista totilailuistaan. Se, että merkitseviä yhteyksiä kuitenkin löytyy, osoittaa, ettei sosiaalinen toivottavuus tee muuttujien käyttöä täysin mielettömäksi. Lisäksi on mahdollista sanoa, että juuri tuloksen ilmeinen sosiaalinen toivottavuus tarjoaa näkökulman sen tulkintaan: aivan ilmeisesti on ainakin olemassa erityinen suomalainen tapa juoda sivistyneesti. Tähän kuuluu, että tullaan humalaan tai sitten ei, mutta yhtä kaikki ja humalasta riippumatta käyttäydytään. Jos siis sivistyneen juomisen sosiaalinen toivottavuus vääristää tuloksia, se todennäköisesti korostaa olemassa olevia tosiasiallisia eroja.

Puhuttaessa suomalaisen humalan kesyntyymisestä on aivan ilmeisesti erotettava toisistaan kaksi asiaa: kysymys itse humalahakuisuuden vähentymisestä ja kysymys humalaan liittyvästä so-

siaalisesta epäjärjestyksestä eli riehunnasta, riidasta ja rettelöinnistä. Edellinen voi muuttua vitkaan (Simpura & Partanen 1997), mutta jälkimmäisessä ollaan jo pidemmällä.

Eeva Pyörälä vertaili vuonna 1991 suomalaisten ja espanjalaisten opiskelijoiden humalaa ja sitä koskevia käsityksiä ja sai tuloksen, jonka mukaan espanjalaisten humalaan liittyi tarkkoja käyttäytymistä koskevia normeja, joita myös pyrittiin noudattamaan. Uuden juomatapa-aineiston mukaan myös meillä on olemassa erityinen tapa juoda sivistyneesti, ja se on nimenomaan tätä: humalassa voi olla, mutta järjestys pitää säilyttää, pitää osata käyttäytyä. Tulos sopii hyvin Matti Virtasen kirjan ”Änkyrä, tuiske, huppeli” (1982) johtojatukseen, jonka mukaan suomalainen humala on kesyntyymässä, mutta ei niin, että humalahakuisuus vähenisi, vaan pikemminkin niin, että humalan laatu muuttuu ajan kanssa sivistyneemmäksi.

Tarkkaan ottaen aivan tällaista johtopäätöstä ei yksin tältä perustalta voi kuitenkaan tehdä. On mahdollista, että tilanne on ollut olennaisesti sama myös aiemmin ja että varsinaisesti mitään muutosta ei ole ilmennyt (Apo 2001; Peltonen 1988). Toiselta puolen on myös mahdollista, että on ollut olemassa sellainen kansallinen juomatapa, johon on liittynyt paitsi humalahakuinen juominen myös siihen liittyvää erilaista riehuntaa, mutta enää tätä kantavat sellaiset ihmiset, joilla on jokin erityinen asemaan liittyvä tai henkilökohmainen syy purkaa humalassa kaunojaan. Tällöin siis ajatellaan, että muiden osalta humalajuominen on tässä suhteessa sivilisoitunut. Tässä tämä muutosta koskeva kysymys jää väkisin auki, mutta ehkä tulos ainakin tarjoaa kiinnostavan pohjan kehityksen tulevaan seurantaan.

KIRJALLISUUS

- ALASUUTARI, PERTTI: *Desire and craving: A cultural theory of alcoholism*. Albany: SUNY Press, 1992
- APO, SATU: *Viinan voima. Näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin*. Vammala: SKS, 2001
- COOK, W. W. & MEDLEY, D. M.: Proposed hostility and pharasaic-virtues scale for the MMPI. *Journal of Applied Psychology* 38 (1954), 414–418
- FALK, PASI & SULKUNEN, PEKKA: Suomalainen humala valkokankaalla – suomalaisen miehen myyttinen fantasia. *Sosiologia* 17 (1980): 4, 257–270

- GREENGLASS, E. R. & JULKUNEN, J.: Construct validity and sex differences in Cook-Medley hostility. *Personality and individual differences* 10 (1989), 209–218
- KIVIMÄKI, MIKA & ELOVAINIO, MARKO & KOKKO, SIMO & PULKKINEN, LEA & KORTTEINEN, MATTI & TUOMIKOSKI, HANNU: Hostility, unemployment and health status: testing three theoretical models. *Social Science and Medicin* (ilmestyy)
- KORTTEINEN, MATTI: Lähio. *Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Porvoo: Otava, 1982
- KORTTEINEN, MATTI: Kunnian kenttä. *Suomalainen*

palkkatyö kulttuurisena muotona. Hämeenlinna: Hanki ja Jää/Tammi, 1992

KORTTEINEN, MATTI & TUOMIKOSKI, HANNU: Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Hämeenlinna: Hanki ja Jää/Tammi, 1998

METSO, LEENA & MUSTONEN, HELI & MÄKELÄ, PIA & TUOVINEN, EEVA LIISA: Suomalaisen juomatavat vuonna 2000. Taulukkoraportti vuoden 2000 tutkimuksen perustuloksista ja vertailuja aiempiin juomatapatutkimuksiin. Aiheita 3/2002. Helsinki: Stakes, 2002

MÄKELÄ, KLAUS: Valtio, väkijuomat ja kulttuuri. Kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta. Tampere: Hanki ja Jää/Tammi, 1999

PELTONEN, MATTI: Viinapästä kolerakauhuun: kirjoituksia sosiaalhistoriasta. Helsinki: Hanki ja Jää, 1988

PYÖRÄLÄ, EEVA: Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 183. Helsinki: Alko, 1991

SIMPURA, JUSSI & PARTANEN, JUHA: Vitkaan vaihtuu viinatapa. Alkoholipolitiikka 62 (1997): 4, 257–268

SULKUNEN, PEKKA: Alkoholien kulutus ja elinolojen muutos toisen maailmansodan jälkeen. S. 129–169. Sosiaalipolitiikka 1980. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja 5. Vammala 1980

VIRTANEN, MATTI: Änkyrä, tuiske, huppeli – muuttuva suomalainen humala. Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY, 1982.

ENGLISH SUMMARY

Matti Kortteinen & Marko Elovainio: Behaving well while drunk – Finnish drinking habits in 2000 (Sivistyneesti humalassa – suomalainen viinapä vuonna 2000)

Alcohol research as well as public debate on alcohol control policy in Finland are traditionally grounded in the assumption that drinking habits in this country are characterised by heavy and blatant drinking to inebriation and by lonely violence or disorderliness. This article looks at the validity of these assumptions in the light of data collected for a drinking habit survey in 2000. According to the results (1) it is certainly possible to identify a nationally distinctive drinking style, but that is confined to the habit of drinking to inebriation and applies first and foremost to men; (2) people with no vocational training drink more heavily and ex-

hibit rougher behaviour than others when under the influence of alcohol; and (3) socially disintegrated men are more predisposed to drunken violence. In other words, drunken social disorderliness is confined to rather small groups of people. It is concluded that inebriation may be a nationally legitimate way of transgressing the boundaries of one's self, but in the light of the analysis drunken disorderliness is not part of national drinking habits. Rather it seems to be a specific manifestation of an underprivileged status in society and/or a destiny of general deprivation.

KEY WORDS

Drinking habits, national styles, drunkenness, violence, social disorderliness, Finland